

WC a jiné základnosti

VÝUKOVÝ A METODICKÝ MATERIÁL K PRŮŘEZOVÝM TÉMATŮM
MULTIKULTURNÍ A ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVA

Autoři: Mgr. Kristina Zůbková, Mgr. Magda Ženíšková,
Mgr. Josef Makoč, Mgr. Bára Paulerová
Jazykové korektury: Ing. Jaroslava Lutovská
Odborný garant: Mgr. Klára Smolíková
Ilustrace: Honza Smolík

Grafická úprava: Dita Baboučková
Vydala Ochrana fauny ČR, P.O.BOX 44, 259 01, Votice
www.evvoluce.cz * www.ochranafauny.cz

1. vydání 2011
Tisk: Tria v.o.s.

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky
z Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost (OPVK).

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

WC A JINÉ ZÁLUDNOSTI

ČASOVÁ DOTACE: 15 vyučovacích hodin

CÍLOVÁ SKUPINA: 8.–9. ročník ZŠ

POČET ŽÁKŮ: 20–30

CÍL: Seznámit žáky s historickým vývojem a kulturními zvyklostmi spojenými s používáním toalety, seznámit s různými typy toalet a vysvětlit jejich ekologické aspekty, ozřejmit kulturní odlišnosti při vnímání vybraných projevů lidského chování, seznámit s hlavolamem Tangram a jídelními hůlkami, využít interkulturních poznatků k vlastnímu obohacení.

ANOTACE: Je těžké se přizpůsobit zvyklostem jiných kultur a poradit si s nevšedním přístupem k všedním věcem? Například takové použití záchodové mísy může být pro značnou část světové populace velmi těžkým a složitým úkolem. Češi zase kroutí hlavou nad možným počtem manželek v arabském světě. Víte, do jaké míry se na cestách máte přizpůsobit místním zvyklostem a mravům a kdy si udržet vlastní tradice?

1. průřezové téma: Tematický okruh:	Environmentální výchova <ul style="list-style-type: none"> Lidské aktivity a problémy životního prostředí
2. průřezové téma: Tematický okruh:	Multikulturní výchova <ul style="list-style-type: none"> Multikulturalita
Vzdělávací oblasti:	Člověk a příroda (Základy ekologie) Člověk a společnost (Člověk ve společnosti)
Přínos k rozvoji osobnosti žáka v oblasti postojů a hodnot:	<ul style="list-style-type: none"> vede k odpovědnosti ve vztahu k ochraně přírody a přírodních zdrojů vede k angažovanosti v řešení problémů spojených s ochranou životního prostředí pomáhá žákům vytvářet postoje tolerance a respektu k odlišným sociokulturním skupinám učí vnímat odlišnost jako příležitost k obohacení učí reflektovat a uznávat zázemí příslušníků ostatních sociokulturních skupin
Přínos k rozvoji osobnosti žáka v oblasti vědomostí, dovedností a schopností:	<ul style="list-style-type: none"> rozdívají porozumění souvislostem v biosféře, vztahům člověka a prostředí a důsledkům lidských činností na prostředí vede k uvědomování si podmínek života a možností jejich ohrožování přispívá k poznávání a chápání souvislostí mezi vývojem lidské populace a vztahy k prostředí v různých oblastech světa umožňuje pochopení souvislostí mezi lokálními a globálními problémy a vlastní odpovědností ve vztazích k prostředí rozdívají dovednost orientovat se v pluralitní společnosti a využívat interkulturních kontaktů k obohacení sebe a druhých rozdívají schopnost poznávat a tolerovat odlišnosti jiných národností a etnik
Klíčové kompetence:	Kompetence k řešení problémů, komunikativní, kompetence občanské, kompetence sociální a personální
Obsah balíčku:	prezentace: Tenkrát na záchodě, Strasti v cizí vlasti, Záchody bez vody, Tangram pracovní listy: Tenkrát na záchodě, Strasti v cizí vlasti, Před toaletním papírem, Není záchod jako záchod zalaminované materiály: Tenkrát na záchodě, Strasti v cizí vlasti, Jak správně držet hůlky, Záchody bez vody, Tangram pomůcka: jídelní hůlky, fazole
Pomůcky mimo obsah balíčku:	PC, dataprojektor, interaktivní tabule, psací potřeby, pastelky, fixy, papíry, nůžky, lepicí páska, lepidlo, miska

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

4

Metody práce:	<ul style="list-style-type: none">• Čtení s porozuměním• Manipulace s pomůckami• Pracovní listy• Práce s počítačem• Hra• Skupinové práce• Výtvarná činnost• Diskuze• Názorné a demonstrační ukázky• Práce s interaktivní tabulí• Prezentace• Samostatné práce• Výklad• Literární tvorba
Poznámky:	Věnujte pozornost webovému rozšíření na adrese www.evoluce.cz

Tenkrát na záchodě

NÁZEV MATERIÁLU:	MT1_Tenkrát na záchodě
AUTOR:	Kristina Zůbková
KLÍČOVÁ AKTIVITA:	Tvorba instruktážního materiálu na použití splachovací toalety západoevropského typu.
CÍLE:	Žáci se prostřednictvím tvorby instruktážního materiálu seznámí s tím, jak odlišné kultury řeší takovou obyčejnou věc, jakou je používání toalet.
ČASOVÁ DOTACE:	2–3 vyučovací hodiny (2–3 x 45 minut)
POMŮCKY:	ZM1_Tenkrát na záchodě, kancelářské lepicí gumy, PR1_Tenkrát na záchodě, materiál a prostředky pro tvorbu instruktážního materiálu (blíže viz Poznámka)
KLÍČOVÉ POJMY:	kulturní odlišnosti, toaleta, používání toalety v minulosti
POZNÁMKA:	<p>Druh instruktážního materiálu můžete zvolit dle vlastního uvážení. Metodický materiál můžete použít pro tvorbu instruktážního letáku, videa, prezentace nebo rozhlasového spotu.</p> <p>Pro tvorbu letáku budou žáci potřebovat výtvarné potřeby – pastelky fixy, lepidlo, arch papíru a podobně; případně leták mohou tvořit na počítači a po zhotovení jej vytisknout. Zvolíte-li jinou formu instruktážního materiálu, nezapomeňte pak doplnit další potřebné pomůcky jako například: videokamera, počítače, mikrofon apod.</p>

KROK č. 1

Hodinu zahajte otázkou, zda žáci vědí, kolik času lidé průměrně tráví na toaletě.

ODPOVĚĎ:

Průzkumy ukázaly, že průměrná žena stráví na toaletě maximálně půl roku svého života, zatímco průměrný muž stráví na toaletě více jak dva roky. To proto, že až 90 procent mužů si na záchodě čte, ale z žen si čtou pouze necelá tři procenta.

Oznamte žákům, že v dnešní hodině se tomuto tématu budete věnovat o něco více než obvykle. Rozdejte žákům pracovní list PL1_Tenkrát na záchodě a nechte je přečíst si zadání. Žáci plní úkoly na základě poslechu audionahrávek ze snímku č. 2 v prezentaci PR1_Tenkrát na záchodě.

Pro splnění úkolu č. 1 pusťte žákům nahrávku s názvem Prevéty.

Po vypracování úkolu č. 1 pusťte žákům nahrávku č. 2 Nočníky a nechte je zodpovědět úkol č. 2. Pro splnění úkolu č. 3 pusťte žákům nahrávku Doba nejstarší.

Nahrávku č. 4 Toaletní papír můžete pustit jako doplňující materiál.

Správné odpovědi viz přepisy textů nahrávek.

PŘEPISY TEXTŮ:

Prevéty

Ve středověku se potřeba konala většinou na hnojiště. Taková hnojiště měly všechny selské usedlosti, ale nejen ony. Na dvorech středověkých domů, podobná hnojiště bývala také a různě se zahrabávala, zahrnovala a podobně. Ovšem i ze středověkého venkova máme doložené jaksi specializované toalety. Nedaleko Berounky se při archeologických výzkumech podařilo najít takový zvláštní hrnec z proutí, omazaný hlínou, na kterém zřejmě stála dřevěná budka, která měla vlastně dřevěnou konstrukci a byla propletená proutím, čili byla to v podstatě taková jednoduchá „kadibudka“.

Pro středověké toalety jsou ale mnohem typičtější tzv. prevéty. To byla zvláštní zařízení, která se budovala především v palácích hradů, známe je z tvrzí, ale známe je také z některých středověkých měšťanských domů. Toto zařízení bylo vlastně velmi jednoduché. Ze zdi stavby vystupovaly dva krakorce, na nich byl upevněný výklenek, do kterého se vstupovalo zevnitř, a protože mezi těmito dvěma krakorci byl volný prostor, tak tudy mohly všechny nečistoty propadat dolů. Staročesky se těmhle prevétům, říkalo naprosto charakteristicky, například výserna, nebo výsernice. Najdeme je prakticky na všech

středověkých lokalitách, ve všech středověkých hradech. Postupně se různě zdokonalovaly, takže v dalších stoletích se tam například zřizovala dřevěná klapka, aby se teprve po sešlápnutí, klapka odklopila a nečistoty mohly padat dolů.

Co ale je pro prevěty typické a ukazuje to, že lidé byli mnohem bezprostřednější, a že nepodléhali tlaku prudérnosti, je, že prevěty se obvykle zřizovaly ve veřejných prostorách. To znamená, že nebyly v ložnici pána hradu, ale vždy v hodovní síni, protože sloužily k pohodlí hostů. Prevěty velice často neměly dveře, protože tam uvnitř by jinak byla zima a jediná možnost vyhřívání byla přímo z té síně. A byla by tam i tma. Tyto výklenky někdy byly zakryté hadrem, který visel přes dveře, ale někdy byly prostě otevřené do místnosti. Dokonce je znám takový satirický, velice hrubý, renesanční příběh o jednom velmožovi, který seděl na prevětu, a přitom nahlížel do hodovní síně a byl velice nespokojený s tím, že jeho manželka se zatím velice frivolně baví s jedním rytířem, a tak ihned poté co skončil, ještě si ani pořádně neupravil nohavice a vběhl s dýkou do hodovní síně.

Nočníky

Středověk znal pochopitelně i různou techniku nebo předpisy o nakládání s nečistotami, neboť kromě prevetů, bývalo běžné, že lidé měli takzvané noční nádoby, kde mohli vykonat svoji potřebu. Velice často, protože samozřejmě nechtěli, aby jim ta nádoba v ložnici nelibě páchla, tak její obsah vychrstli ven z okna na ulici. Ještě v 15. a v 16. století se ve všech městech, vlastně celé Evropy, opakují zákazy městské rady, aby lidé toto nečinili.

Teprve v období renesance a raného baroka, se začínají zřizovat složitější toalety přímo u ložnic. Důvod jejich zřizování je dvojnásobný. Jednak ten, že paláce se stávají mnohem většími, a pokud tedy vznešený nocležník chtěl navštívit toaletu, neměl to pár kroků, jako na středověkém hradu, ale ta vzdálenost byla někdy hodně velká. Na druhou stranu, pokud měl noční nádobu, tak fasády těchto paláců byly honosně zdobené a už nepřipadalo v úvahu vychrstnout nečistoty z okna. Proto se začaly zřizovat toalety poblíž ložnic, nebo se zřizovaly různé speciality. Například někteří preláti a italská velmožovská měla takové velké dřevěné domečky, které jejich sluhové přinesli do ložnice. Podobaly se třeba zповědnicím, měly dveře uvnitř - byla to vlastně přenosná toaleta.

Doba nejstarší

I když to vypadá neuvěřitelně, s popisem nejstarší toalety se setkáme v bibli. Jahve byl totiž přísný bůh, který židům přikazoval vše v životě do nejmenších podrobností. A tak se v jedné z Mojžíšových knih, která je součástí Starého zákona dočteme: „Vně za táborem budeš mít vyhrazené místo, kam budeš chodit stranou. Mezi svým nářadím budeš mít kolík, než si venku dřepneš, vyhrabeš jím důlek a své výkaly zase přikryješ. Vždyť Hospodin, tvůj Bůh, chodí po tvém táboře, aby tě vysvobodil, a aby ti vydal tvé nepřátele.“ Čili jinými slovy, neměl by Bůh chodit po táboře, který je znečištěný.

Obdobně se jinde hovoří o podobném zařízení ve vojenském táboře krále Saula, který táhne proti Filištíncům. O starořeckých toaletách máme zprávy jen kusé. Řekové, velcí estéti, se ve své literatuře podobnými věcmi nezabývali, i když tohle nesporně řešili velice kultivovaným způsobem. Naprosto samostatnou a unikátní kapitolou by mohlo být pojednání o starořímských záchodcích. Staří Římané byli nesmírně pragmatičtí a samozřejmě velice pečlivě organizovali vše, co považovali za nezbytné k životu, a tudíž i problém toalet. Ve starých římských vilách tak bývaly zřizovány toalety různě - u jámy na odpadky, vedle kuchyně nebo v rohu zahrady, později, když vznikla kanalizace, tak byl zřízen skvělý odvod všeho do kanalizace.

Římané také jako první začali budovat systém veřejných záchodků. A tyto záchodky jsou nesmírně zajímavé nejen svojí architekturou. My víme přesně, jak vypadaly. V Pompejích se například dochoval jeden takový, který je na rohu fóra. Je to nízká stavbička, do které když vejдете, je tam předsíňka se zástěnou. Když potom projdete dál, tak je zde ze tří stran z kamene udělaný žlábek. Jsou v něm vydlabány otvory, kam si může člověk i sednout a přímo pod ním protéká voda, takže vše se hned odnáší. Římané měli vymyšlenou architekturu, ale je zajímavé, jaké předpisy pro chod svých veřejných záchodků měli. Vždy si vybavím půvabný román o Zvonokosech, neboť i tam se veřejné záchodky staly politikem a záležitostí veřejného boje, stejně jako tomu bylo i ve starověkém Římě. Například císař, který potřeboval více peněz, nařídil poplatky na veřejných záchodcích, které do té doby byly bezplatné. Tehdy proti němu téměř vypuklo všelidové povstání a je známý jeho výrok před senátem, když sáhne do truhlice, zvedne ty stříbrňáky, podá je k nosu senátorům a říká: „Čuchněte si, ony přece nesmrdí!“. Ten lidový odboj dospěl tak daleko, že lidé na protest, proti tomu, že se má platit na záchodcích, konali potřebu na ulicích. Čili mělo to skutečně svůj kolorit a je to záležitost, která zřejmě byla ve své době nesmírně populární, takže se objevuje nejen v různých oficiálních nařízeních tehdejšího senátu, ale hlavně v dobové satirické literatuře.

Toaletní papír

Asijská hinduistická a muslimská vykonávali očistu zásadně levou rukou, kterou si pak omyli ve zvláštní nádobě. A proto se mezi věřícími, ustálilo pravidlo, nejíst levou rukou. Někteří antropologové, kteří se zabývají kulturní analýzou lidského chování, soudí, že to byl také důvod, proč se při pozdravu podává pravá ruka a ne levá, neboť pravá je ta „čistá“. V některých oblastech rovníkové Afriky, tomu však bylo v minulosti opačně. Neboť, tam se očišťovali po použití toalety pravou rukou, a tudíž podat někomu pravou ruku, je vrchol společenské nezdvořilosti.

Papír a nejen pro účely úřední a literární, ale i toaletní, začali vyrábět již v Číně. Nejstarší doklady máme z období kolem roku 600 našeho letopočtu. Tehdy se pro toaletní účely začal zhotovovat velice levný, jemný papír z rýžové slámy. V té době vznikla speciální a samozřejmě licencovaná papírnická dílna, která sloužila pouze potřebám císařského dvora a ročně přý vyprodukovala asi tři čtvrtě milionu archů tohoto speciálního papíru.

V Evropě se papír začal používat v souvislosti s objevem knihtisku, nicméně knihy byly z počátku drahé, papír samozřejmě také, a tudíž se pro toaletní účely nepoužíval. Ale od 18. století začaly vycházet noviny a s určitou mírou nadsázky lze říci, že díky produkci novin, a díky snaze žurnalistů, se papír začal ve větším využívat k účelům toaletním.

První skutečný toaletní papír se ve velkém začal vyrábět až v roce 1857 v Americe. Jistá firma v New Jersey přišla s touto produkcí na trh, ale ještě ho nazývali léčivý papír, nikoliv toaletní, a aby firma současně propagovala sama sebe, tak na všech těch toaletních papírech bylo vytištěné jméno továrníka, který firmu vlastnil. V dalších desetiletích se i toaletní papír stal prostředkem intenzivní reklamy. Toaletní papíry, které se používaly na carském dvoře v Rusku, nechával ruský car potisknout vyobrazením různých zbraní, aby posílil bojového ducha svého dvora. A během Druhé světové války se zase od roku 1943 ve Spojených státech vyráběl toaletní papír s portrétem Adolfa Hitlera s nápisem Put Hitler in the hole, což velmi volně přeloženo znamená, vraž Hitlera do díry.

KROK č. 2

Promítněte žákům prezentaci PR1_Tenkrát na záchodě a na snímku č. 3 pusťte krátkou videoukázku z filmu Návštěvníci. Rozved'te se žáky diskuzi o tom, proč asi návštěvníci nevěděli, k čemu je taková „obyčejná“ věc, jako je záchodová mísa.

Myslíte si, že pouze Návštěvníci z dávných časů mohou být takto udiveni zařízením zvaným toaleta?

ODPOVĚĎ:

Ne, jakýkoli dnešní člověk, který se s toaletou tohoto typu ještě nesetkal, by mohl mít starosti s tím, jak takový záchod používat.

Ocitli jste se již vy osobně v situaci, kdy vás způsob použití toalety dostal, řekněme, do rozpaků?

KROK. č. 3

Nyní je úkolem žáků vytvořit instruktážní materiál, který jasně vysvětlí, jak se záchod západoevropského typu používá.

Po třídě rozvěšte jednotlivé karty ZM1_Tenkrát na záchodě. Tento materiál slouží žákům jako možné příklady situací, které mohou lidem použití toalet zkomplikovat. Dejte žákům čas na pročtení těchto karet. Poté rozdělte žáky do skupin po třech až čtyřech žácích, promítněte snímek č. 4 a zadejte úkol:

ÚKOL:

Vaše škola pořádá mezinárodní setkání studentů se zájmem o filmové umění. Mnoho akcí jako například přednášky a cvičení budou probíhat přímo ve škole. Vytvořte instruktážní materiál, kterým zahraničním studentům z různých konců světa vysvětlíte, jak se používá západoevropská toaleta. Co vše při použití toalety může být pro zahraničního studenta překvapivé a co vše z českých zvyků není ve světě samozřejmostí, představují karty rozmístěné po učebně. Jejich pečlivé přečtení vám nastíní problém, který byste měli ve svém materiálu vyřešit nebo zmínit.

Zvolte druh instruktážního materiálů, který budou žáci vyrábět, rozdejte žákům potřebný materiál a zadejte potřebný čas na vypracování úkolu.

KROK č. 4

Hotové materiály můžete vystavit ve třídě a společně je procházet a diskutovat se žáky, který materiál byl nejzdařilejší. Rovněž můžete se žáky rozvést diskuzi na téma návodů, zda žáci někdy návody potřebovali, a zda byli někdy v situaci, kdy jim ani návod nepomohl.

Strasti v cizí vlasti

NÁZEV MATERIÁLU:	MT2_Strasti v cizí vlasti
AUTOR:	Kristina Zůbková
KLÍČOVÁ AKTIVITA:	Žáci se prostřednictvím obrázků, prezentace a fotografií seznámí s některými kulturními odlišnostmi ve vybraných zemích.
CÍLE:	Žáci chápou odlišné vnímání některých projevů člověka v různých kulturách.
ČASOVÁ DOTACE:	2 vyučovací hodiny (2 x 45 minut)
POMŮCKY:	ZM2_Strasti v cizí vlasti, kancelářské lepící gumy, PL2_Strasti v cizí vlasti, PR2_Strasti v cizí vlasti, ZM2_Hůlky, jídelní hůlky, fazole, pomůcky mimo obsah balíčku: miska
KLÍČOVÉ POJMY:	kulturní odlišnosti

KROK č. 1

Hodinu zahajte ukázkou asijských hůlek. Třídu rozdělte do pěti skupin, každé skupině dejte jeden pár jídelních hůlek a jeden ZM2_Hůlky. Spusťte prezentaci PR2_Strasti v cizí vlasti, kde je na snímku č. 2 video o správném držení hůlek. Nejprve správné držení hůlek žákům s pomocí prezentace vysvětlíte a předvedte, pak jim dejte čas na to, aby si držení vyzkoušeli všichni ve skupině. Žáci si mohou zkusit podávat drobné předměty jako gumy, víčka od tužek, klíče apod.

Mají-li žáci vyzkoušeno držení hůlek, uspořádejte ve třídě závody v přenášení fazolí hůlkami. Skupiny se postaví do řady, každá skupina má jedny hůlky a 10 fazolí. Úkolem skupiny je přenést co nejrychleji těchto deset fazolí pouze pomocí hůlek do misky nebo na talíř vzdálený přibližně 30 cm od fazolí. Žáci se vždy vystřídají po přenesení jedné fazole. Všichni žáci ve skupině se musí během závodu vystřídat.

TIP:

Můžete rovněž uspořádat soutěž o nejrychlejšího hůlkaře. Vyberte ve třídě ty nejšikovnější žáky a mezi nimi uspořádejte závod, kdo nejrychleji přendá fazole.

Poté si se žáky povídejte, jak se jim s hůlkami pracovalo, zda by si dokázali na pravidelné užívání hůlek zvyknout, zda se jim jeví, že hůlky mají v porovnání s naším příborem nějaké přednosti, že je na nich něco lepšího. A naopak, proč se jim zdá praktičtější používání příboru. Pak se žáků můžete ptát, zda znají nějaké podobné rozdíly mezi kulturami a národy ve stolování, jako je například již zmíněné používání hůlek a příborů.

Možné příklady rozdílů ve stolování ve světě:

- Kromě příborů a hůlek značná část světa používá u jídla pouze ruce. V Indii nebo v Íránu je například běžné, že se jí pouze rukama, respektive tedy pravou rukou, neboť ta levá je nečistá.
- V asijských zemích, v Japonsku, Číně, Vietnamu a dalších je obvyklé stolovat na zemi. Lidé si posedají kolem nízkého stolku nebo jen koberce, na kterém jsou misky s jídlem.
- V Turecku se můžete setkat s tím, že vám jídlo nenaservírují na talíř, ale na ubrousek nebo přímo na stůl.
- Ve spoustě zemí světa – téměř kdekoli mimo Evropu je říhnutí po jídle slušné, ne-li žádoucí a chápe se jako pochvala kuchaři či kuchaře.

DOPLŇUJÍCÍ INFORMACE:

Čínské jídelní hůlky jsou jedním z charakteristických rysů čínské kultury. Jejich používání je rozšířeno v zemích čínského kulturního okruhu, to je v Koreji, Japonsku, Vietnamu a dalších okolních zemích, které byly v minulosti čínskou kulturou ovlivněny. Při jídle se jídelní hůlky drží mezi prsty pravé ruky a jídlo se jimi nabírá z mís. Pokud se nejí u stolku, pak se jídelní miska drží v levé ruce a v pravé jídelní hůlky.

Etiketa při jídle hůlkami:

- Hůlkami se neťuká o stůl, nádobí, ani jednou hůlkou o druhou.
- Sousto je třeba vybrat ještě před ponořením hůlky do nádoby, jídlo se hůlkami nepřehrabuje ani nemíchá.
- Sousta se odebírají shora, sousto, kterého jste se dotkli, také naberte.
- Jídelní hůlky se neolizují.
- Je nevychované ukazovat jídelními hůlkami kolem sebe.
- Hůlky se nepoužívají k přitahování nádob.
- Držení hůlek v pěsti je považováno jako výhrůžné gesto.
- Zapichování hůlek do rýže je hrubá nezdvořilost – tímto způsobem se rýže obětuje zesnulým.
- Předkládání jídla jiným osobám vlastními hůlkami je tabu, toto gesto je vyhrazeno pouze pro přenášení kostí po kremaci pozůstalými.
- Konce hůlek musí vždy směřovat dolů.
- Hůlky se drží tak, aby dlaň směřovala dolů, ukazovat dlaně je nezdvořilé.
- Je přípustné (a zdvořilé) hůlkami nabírat porci osobě, pro kterou je to obtížné.
- Po ukončení jídla se hůlky ukládají společně přes misku, konce směřují vlevo.
- Nechat jídelní hůlky v misce otevřené do tvaru V je nezdvořilé (tvar V je považován za symbol smrti).

Zajímavosti:

- Jídelních hůlek je občas užíváno jako testovacího nástroje při náboru dělníků do podniků jemného strojírenství a elektroniky. Testování je založeno na schopnosti dělníka rozřadit pomocí hůlek barevné korálky, navléct nit do jehly, případně rozdělit součástky do přihrádek.
- Některá bojová umění používají hůlek jako improvizované zbraně – vržená hůlka má neočekávaně vysokou průraznou sílu.
- Jíst pomocí hůlek je zdravější – velikost sousta znemožňuje hltání a přispívá k lepšímu rozkousání.

KROK č. 2

Pomocí kancelářských lepících gum rozmístíte po učebně osm zalaminovaných karet ZM2_Strasti v cizí vlasti. Žákům rozdejte pracovní listy PL2_Strasti v cizí vlasti.

Úkolem žáků je procházet tyto obrázky a hledat na nich, co se asi v uvedené zemi jeví jako prohřešek proti tamním zvykům a standardům chování, a nápady zapisovat do pracovního listu. Nechte žáky, ať se volně pohybují po třídě a komunikují spolu.

Mají-li žáci vyplněné pracovní listy, společně procházejte odpovědi. Správné odpovědi jsou v prezentaci PR2_Strasti v cizí vlasti na snímcích č. 4–12.

Závěr:

Na závěr proved'te krátké shrnutí, ptejte se žáků, kdy se trefili, i o kterých odlišnostech věděli, které je překvapily, a které bylo jednoduché odhadnout.

Protože se žáci dívali na obrázky „českýma očima“, mohly jim některé situace připadat bez jakýchkoli zvláštností, ovšem zcela jinak by situaci viděli lidé z té které země.

Zdoje:

<http://www.jonasfuchs.cz/2008/11/jak-pouzivat-cinske-ci-japonske-hulky/comment-page-1/#comment-6199>
(online ke dni 23. 10. 2011)

<http://otakucimelium.svetu.cz/11827-cinske-hulky-aneb-jak-s-nimi-spravne-zachazet.html>
(online ke dni 23.10.2011)

Záchody bez vody

NÁZEV MATERIÁLU:	MT3_Záchody bez vody
AUTOR:	Bára Paulerová
KLÍČOVÁ AKTIVITA:	Práce s pracovním listem, poslech, literární tvorba, výklad s interaktivní prezentací.
CÍLE:	Žáci vyjmenují různé typy toalet a porovnají je podle spotřeby vody a dalších ekologických aspektů. Uvědomí si vliv kulturního prostředí i na přijímání různých typů toalet.
ČASOVÁ DOTACE:	2 vyučovací hodiny (2x 45 minut)
POMŮCKY:	ZM4_Záchody bez vody, PL3_Před toaletním papírem, PL4_Není záchod jako záchod, PR3_Záchody bez vody a odpovídající promítací technika.
KLÍČOVÉ POJMY:	kulturní zvyklosti, toaleta, ekotoaleta, spotřeba vody, šedá voda, kompost, toaletní papír
POZNÁMKA:	Tato část volně navazuje na metodiku Tenkrát na záchodě, doporučujeme ji proto zařazovat za ni, podle možností i samostatně.

KROK č. 1

Nejprve se zeptejte žáků, zda vědí co znamená zkratka „WC“

WC je zkratka z anglického „water closet“, tedy splachovací záchod.

V úvodu hodiny můžete pokračovat pomocí krátkého brainstormingu: Vyzvěte žáky, aby se zamysleli nad tím, jaké jsou výhody našeho běžného (splachovacího) záchodu. Nápady zapisujte na tabuli.

Vhodným úvodem může být také 10 minut věnovaných poezii, kdy úkolem žáků bude napsat ódu na náš záchod, nejlépe veršovanou.

Např.:

Chvalme záchod, syna ráje,
posedět si, to je slast,
splachování zvuky chvalme,
vítá v krásné říši nás.

Jeho kouzlo spláchně všechno,
co nadělil z útrobu čas,
stávají se z lidí bratři,
kde záchodu hřímá hlas.

Pozn. Inspirováno českým překladem textu Ódy na radost.

KROK č. 2

Nedílnou součástí použití toalety je dnes toaletní papír. Můžete vymýšlet s žáky také ódu na toaletní papír. S jeho historií se seznámíte v pracovním listu PL3_Před toaletním papírem.

SPRÁVNÉ ŘEŠENÍ: $251 + 372 + 586 + 690 = 1899$

DOPLŇUJÍCÍ INFORMACE:

Ve starověkém Římě používali na veřejných záchodcích houbu s rukojetí, která se po každém použití odkládala do nádoby se slanou vodou. Bohatší používali vlnu a růžovou vodu. Na cesty si Římané brali kousek látky, jímž ve chvíli potřeby manipulovali pomocí klacíku se zářezem, do něhož látku upevnili.

Ve středověku k tomuto účelu zámožní Evropané používali kousky prostěradel a mniši útržky ze starých kuten. Ludvík XIV. používal vlnu a stuhy. Na havajských ostrovech používali skořápky z kokosových ořechů. Koloniální Amerika používala kukuřičné klasy.

Hinduisté a muslimové v Asii používali levou ruku, kterou si potom omyli vodou ze džbánu. Mezi „pravověrnými“ se z toho vyvinul zvyk - nikdy nejíst levou rukou. Soudí se, že to může být i důvod, proč si podáváme pravou ruku.

Když se v 17. století rozšířily noviny, padla volba i na ně. S nadsázkou se dá říci, že Guttenbergův vynález tiskařského lisu kromě svého pravého účelu způsobil i revoluci v osobní hygieně. V 19. století se na americkém venkově stal velmi populárním katalog jisté firmy. Proč? Byl zadarmo a měl 100 listů savého, nehlazeného papíru. Pověsil se na hřebík a byl připraven k používání (až do 30. let 20. století, kdy se začal tisknout na křídový papír). Pravděpodobně první toaletní papír vyrobila roku 1857 firma Gayety z New Jersey v USA. Nesl název "Léčivý papír" a byl skutečně napuštěný jakousi léčivou přísadou. Prodával se v balíčcích po padesáti kusech. Ve Velké Británii vyrobila firma British Perforated Paper Company kolem roku 1880 role papíru, původně určené pro holičské oficíny k otírání břitev. Navzdory názvu firmy nešlo o papír perforovaný ale jednotlivé kusy se odtrhávaly podle potřeby. Toaletní papír v rolích se objevil rovněž v Americe. V 90. letech předminulého století anglická firma Jeyes vyráběla ploché balíčky hedvábného skládaného papíru. Je třeba zdůraznit, že v té době ještě nebyl toaletní papír používán tak běžně jako dnes. Bratři Scottové z USA uvedli na trh první roli značkového toaletního papíru v roce 1899.

KROK č. 3

Po humorné části přejděte na vážný tón. Naše běžné splachovací záchody nemají pouze výhody. Se dvěma různými pohledy nyní žáky seznámíte pomocí rozhovoru dvojice zaujímaví protichůdná stanoviska.

Varianta 1: Rozhovor je nahraný na CD v balíčku.

Varianta 2: Vyberete dva žáky, kteří dobře čtou, a dáte jim přečíst rozhovor ze zalaminovaného materiálu ZM4_Záchody bez vody. Tito dva žáci si rozdělí role (A a B) a před tabulí zřetelně přečtou rozhovor ostatním.

DOPLŇUJÍCÍ INFORMACE:

Patogen je choroboplodný zárodek nebo původce nemoci. Původcem nemocí mohou být živočichové, prvoci, houby, bakterie, viry nebo priony (infekční proteiny - přenosné bílkovinné částice).

KROK č. 4

Po přečtení/poslechu rozhovoru se žáky krátce zmapujte jejich názory:

V místnosti určete protilehlé rohy jako dva krajní názory, do jednoho rohu nechť se přemístí ti, kdo souhlasí s názorem A, do druhého rohu ti, kdo se ztotožňují s názorem B, a uprostřed mohou zůstat ti, kdo si myslí, že každý z mluvčích (A i B) má v něčem pravdu. Až se žáci rozmístí, vyberte z každé skupinky jednoho či několik žáků, kteří se s ostatními podělí o vlastní názor a zdůvodní, proč stojí právě tam, kde jsou.

Pravděpodobně bude většina žáků souhlasit s názorem A, což je dáno především našimi kulturními zvyklostmi.

KROK č. 5

Poděkujte žákům za jejich názory a vyzvěte je, aby si sedli zpátky do lavic.

Nyní rozdejte žákům PL4_Není záchod jako záchod a ponechte čas na jeho vyplnění.

SPRÁVNÉ ŘEŠENÍ:

1. křížovka

1. H N O J E N Í
2. V L H K O S T
3. K O M P O S T
4. B A K T E R I E
5. M O Ā
6. T E P L O T A
7. S P L A C H O V Á N Í
8. D E Z I N F E K C E
9. T O A L E T N Í
10. D V A

2. Správné znění vět:

V naší kultuře není zvykem využívat **lidské** exkrementy pro hnojení půdy.

Spotřeba pitné vody při jednom spláchnutí se pohybuje okolo **9** litrů.

Použití lidských exkrementů jako kompostu po dostatečném vyžrání je hygienicky **nezávadné**.

KROK č. 6

Nyní projděte se žáky prezentaci PR3_Záchody bez vody.

DOPLŇUJÍCÍ INFORMACE:

Konvenční splachovací záchody patří přitom k velkým spotřebitelům vody a k producentům obtížného odpadu. Splachovací záchod přerušuje odvěky přírodní cyklus člověk – exkrementy – rostliny – potrava – člověk. Toaleta, která nepotřebuje žádnou vodu, neprodukuje žádný odpad a uzavírá cyklus živin, se nazývá ekotoaleta.

Ekologických toalet máme několik typů:

- *Toalety, které exkrementy jen shromažďují: Vlastní kompostovací proces probíhá mimo toaletu – na kompostu nebo ve výměnných zásobnících. V praxi to znamená, že v toaletě se musí poměrně často vyměňovat zásobník, nebo se musí jeho obsah vynášet na venkovní kompost.*
- *Toalety, které exkrementy shromažďují a vysušují: Vysušením se redukuje zápach, množství koliformních bakterií a také objem exkrementů. Některé modely to s vysoušením přehánějí – trvale běžící ventilátor spolu s topným tělískem mají nemalou spotřebu el. energie (3 až 7 kWh/den) – takový záchod již opravdu nelze označit za ekologický! Přesušené fekálie jsou navíc poněkud obtížněji kompostovatelné. Kompostování probíhá také až na venkovním kompostu či v kompostéru resp. ve výměnné nádobě toalety po přidání zeminy a provlhčení.*
- *Toalety, které exkrementy skutečně kompostují, pravé kompostovací toalety: Tyto toalety mají velkokapacitní zásobník (umístěný obvykle v suterénu), ve kterém probíhá kompostovací proces. Od předchozích typů se tedy odlišují tím, že nemusíte "vynášet kýbl" na kompost na zahradě – kompost máte doma ve sklepech. Nevýhodou tohoto typu může být zápach při přetížení, a nemusí dobře fungovat ani při nepříznivých vnějších podmínkách (chlad). Průběh kompostování se dá do určité míry zlepšit naočkováním směsí vhodných bakterií a hub, resp. použitím žížal. Velké kompostéry počítají s kompostováním veškerého organického odpadu z domácnosti. Kompost se vybírá jednou za několik měsíců.*
- *Toalety, které moč shromažďují odděleně od fekálií: Příčinou toho, že některé toalety zapáchají, je obvykle anaerobní rozklad přemokřené směsi. Tento problém do značné míry řeší separace moči od fekálií.. Separace moči se může uplatnit u všech výše uvedených typů. Kapacita shromažďovacích toalet se přitom výrazně zvětší a perioda vynášení prodlouží. Separáčnící záchody zřejmě vymyslely feministky, neboť i muži na nich při močení musí sedět! Toalety mají totiž mísu vybavenou v přední části trychtýřem či žlábkem, který zachytává moč pouze při močení v sedě.*

Pitnou vodu může šetřit také chemický záchod. Chemický záchod tvoří dvě části - jednu tvoří nádržka na vodu, kterou se splachuje, -druhá část obsahuje sběrnou nádobu. Obsah v této nádobě je nepřetržitě upravován dezinfekcí, dezodorací a částečným rozkladem pomocí ekologické náplně. Neměl by se u něj používat obyčejný toaletní papír (špatně se rozkládá) - pro tyto účely se dá koupit speciální. Obsah po naplnění nádoby je podle použitých chemických látek možno dát dozrát na kompost, použít jako hnojivo nebo zlikvidovat jako nebezpečný odpad.

Pokud i přesto zůstane naše volba na standardu splachovacího záchodu, potom můžeme alespoň šetřit vodou. Jak?

- *Použití ke splachování start/stop ventil, kterým můžete přímo regulovat množství potřebné vody. Voda vytéká do té doby, dokud držíte ventil stisknutý.*
- *Dalším způsobem je duální splachování – rozdělení splachovací nádrže na větší a menší objem, nejčastěji 3 a 6 litrů, které se dají ovládat samostatně. Stiskem menšího tlačítka vyteče menší množství vody (při „malé“ potřebě), větší tlačítko vypustí větší množství vody (např. při „velké“ potřebě).*
- *Použití dešťové nebo tzv. šedé vody ke splachování. Šedá voda je voda, která odtéká z umyvadla, sprchy, vany, pračky, myčky a kuchyňského dřezu. Odpad z WC se nazývá černá voda – může obsahovat patogeny a různé přenašeče nemocí, proto se dále používat nesmí. V kanalizaci se šedá a černá voda mísí a musí se čistit v čistírně odpadních vod, protože obsahuje velké množství bakterií. Pro využití šedé nebo i dešťové vody v domácnostech musí být opraveno vodovodní potrubí, proto je nutné provést odpovídající úpravy při novostavbě nebo poměrně rozsáhlé rekonstrukci.*

Zdroje pitné vody na Zemi jsou nerovnoměrně rozložené a přístup k pitné nezávadné vodě je pro řadu oblastí světa klíčovým problémem pro přežití (viz balíček Vzkaz v lahvi). Záchody, ve kterých se splachuje pitnou vodou, si tedy může dovolit jen malá část lidstva ve vyspělých státech. Přesto nebo právě proto řada států spotřebu pitné vody hlídá.

- Spojené státy americké v roce 1992 uzákonily, že se nadále budou muset používat tzv. nízkoprůtokové toalety, kde je spotřeba vody na jedno spláchnutí maximálně 6 litrů.
- Austrálie se také potýká s nedostatkem pitné vody, jak vodou šetřit je např. samostatný program ve školách. Není proto divu, že duální splachování je australský vynález z roku 1980.
- Kompostovací toalety je možné potkat ve veřejných záchodcích u dálnic např. v USA, Velké Británii či Švédsku.
- Ve Švédsku vznikla firma na výrobu ekotoalet již před 40 lety (1973, firma Clivus Multrum)

KROK č. 7

Nyní obraťte pozornost žáků k úvodní aktivitě hodiny.

Pokud jste zapisovali výhody splachovacích toalet, vraťte se k nim a připište jinou barvou jejich nevýhody.

Pokud jste sepisovali ódu, ponechte čas pro připsání poslední sloky básně, která zohlední také nevýhody splachovacích toalet.

Např.

Ó záchode splachovací,
kompost z tebe nebude,
spotřebou mě strašiš v noci,
rvu si vlasy, přelude!

KROK č. 8

Nyní se zeptejte žáků, zda vědí, jaké mají doma toalety, s jakým splachováním a jakou spotřebou vody. Pokud nevědí, zadejte jim za domácí úkol to zjistit.

Diskutujte se žáky nad možnými úspornými opatřeními, které by mohli doma realizovat či nad tím, zda si dovedou představit, že by měli doma ekotoaletu.

Během diskuze by měla zaznít nejdůležitější fakta:

- v domácnosti spotřebujeme v průměru okolo 150 litrů na osobu a den, z toho 30-50% spotřebujeme na splachování
- jedno standardní spláchnutí znamená spotřebu 9-12 litrů vody
- existují možnosti, jak při splachování vodou šetřit: start stop splachovací ventily přímo regulujete, kolik vody ke spláchnutí potřebujete, nebo duální splachování, které vypouští dva různě velké objemy, obvykle 3 a 6 litrů podle volby
- další možností je napojení splachování na vodu dešťovou nebo na tzv. šedou vodu (odpadní voda z umyvadel, vany, sprchy či pračky)
- splachovací toalety a kanalizace jsou vymožeností západní civilizace, v jiných částech planety s exkrementy zachází jinak, ať už je to tradiční využití exkrementů jako hnojiva, nebo naopak toto využití znamená nejmodernější ekologickou technologii
- ekotoalety nepotřebují vodu na splachování, exkrementy různým způsobem skladují či dál pomocí hnilobných procesů zpracovávají na hnojivo s vlastnostmi vyzrálého kompostu
- díky naší kultuře a našim zvyklostem se díváme na kompostovací záchody negativně, nedovedeme si představit jejich běžné užívání, často hodnotíme jako „nemoderní“ opatření, v některých částech světa (USA, Austrálie, Skandinávie) jsou naopak považovány za moderní trend

TIP:

Jednoduchá úsporná opatření doma realizuje leckterý kutil. Na následujících webových adresách jsou krátká videa nebo články, které ukazují některá úsporná opatření. Tyto odkazy jsou také na posledním snímku prezentace.

<http://www.youtube.com/watch?v=dnOvmgRDXNo>

<http://www.youtube.com/watch?v=UUI5AfHTGO4>

Tangram

NÁZEV MATERIÁLU:	MT5_Tangram
AUTOR:	Kristina Zůbková
KLÍČOVÁ AKTIVITA:	Skládání obrazců ze sedmi dílků hry Tangram
CÍLE:	Rozvíjet fantazii a představivost, a to zejména v dvourozměrném prostoru. Ukázat na neobvyklý typ hry svázaný s jinou kulturou, využít interkulturních poznatků k vlastnímu obohacení.
ČASOVÁ DOTACE:	1 vyučovací hodina (1 x 45 minut)
POMŮCKY:	ZM5_Tangram, PR4_Tangram, rýsovací potřeby a nůžky pro Doplňující úlohu Pomůcky mimo obsah balíčku: interaktivní tabule, PC sestava
KLÍČOVÉ POJMY:	Tangram, představivost

Co je Tangram

Hodinu zahajte krátkou diskuzí o hrách, jaké hry si žáci pamatují ze svého raného dětství, jaké hry hráli nejraději, zda si stále hrají a zda to jsou stejné či jiné hry.

Žáci patrně budou často odpovídat, že jejich oblíbenou hrou je hra počítačová. Zeptejte se jich tedy, zda vědí, jaké hry asi hráli jejich prarodiče v dobách, kdy počítačové hry ani televize nebyly.

Odpověďmi mohou být například kuličky, schovávaná, na slepou bábu, kopaná a podobně. Stejně tak, jako se liší hry na jednom území v závislosti na čase, liší se i hry podle území. Velmi oblíbenou hrou pocházející z Číny je hra zvaná Tangram, která se rozšířila do celého světa.

Tangram je asi nejznámější skládkou na celém širém světě. O Tangramu existují celé knihy a soudí se o něm, že je starý aspoň 4000 let.

Vznik Tangramu je opředen tajemstvím. Nejrozšířenější je asi příběh o tom, jak za vlády čínského císaře Jü vyřezal jakýsi Číňan Tan sedm destiček a vydal se za odpočívajícím císařem. Ukázal mu těch sedm kousíčků a řekl mu:

„Dozvěděl jsem se, že se výborně vyznáte v mnohých technických vědách. Přinesl jsem vám sedm nefritových destiček. Zaženou dlouhou chvíli a dobře pobaví. Zkušený stavitel z nich lehce sestaví čtverec. Za krátký čas vyřeší i jinou otázku – jak ze všech tvarů sestavit dva menší, úplně stejné čtverce. Když tyto úlohy splníte, Jasnosti, naučím vás hru, kterou budete moci hrát v osamělých chvílích celé roky.“

Císař, který se vážně nechtěl nudit, chudému vesničanovi Tanovi vyhověl a po krátkém přemýšlení splnil obě úlohy. Tan dostal svého slibu a zasvětil císaře do tajemství hříčky, která je dnes známa jako Tangram.

Jak s Tangramem pracovat

Základním cílem tangramové úlohy je sestavit nějaký obrazec ze sedmi kousků. Obrazců, které jdou z Tangramu složit, je nekonečně mnoho. V tom spočívá to zvláštní kouzlo – Tangram se hned tak neohraje. Zajímavé je nejen obrazce skládat, ale i vymýšlet.

Při skládání obrazců musíme dodržet určitá pravidla:

1. Musí se použít všech 7 dílů, není-li uvedeno jinak.
2. Kousky musí zaplnit přesně celou plochu obrazce a žádné se nesmí překrývat.
3. Díly je možno převracet.

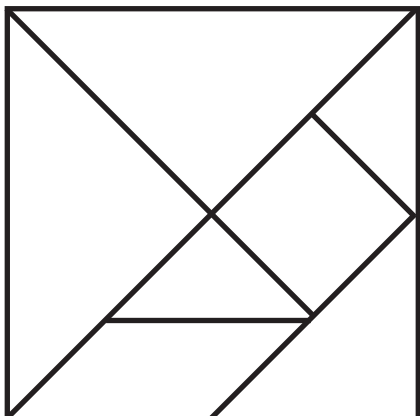
Tangram ve výuce

Zařadit Tangram do výuky můžete například při hodině matematiky. Žáky rozdělte do dvojic a každé dvojici dejte jeden Tangram.

1. Prvním úkolem žáků je poskládat všech sedm dílů do jednoho čtverce. Pokud ne všechny dvojice přišly na správné řešení, můžete jej překreslit na tabuli.

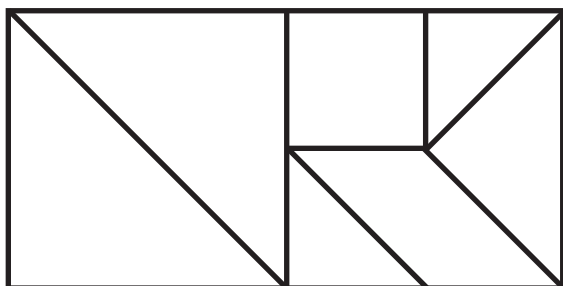
Nyní promítněte snímek č. 2 z prezentace PR4_Tangram. Na obrázku je základní tvar Tangramu.

SPRÁVNÉ ŘEŠENÍ:

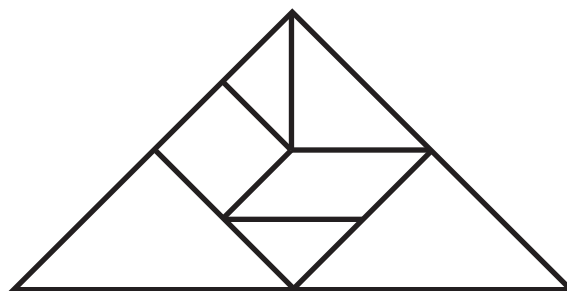
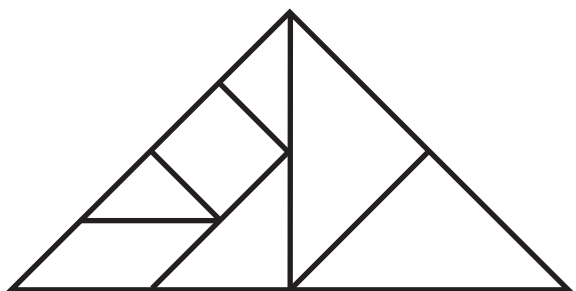

2. Druhým úkolem je pak složení všech dílů do tvaru obdélníka.

Správné řešení je v prezentaci na snímku č. 3:

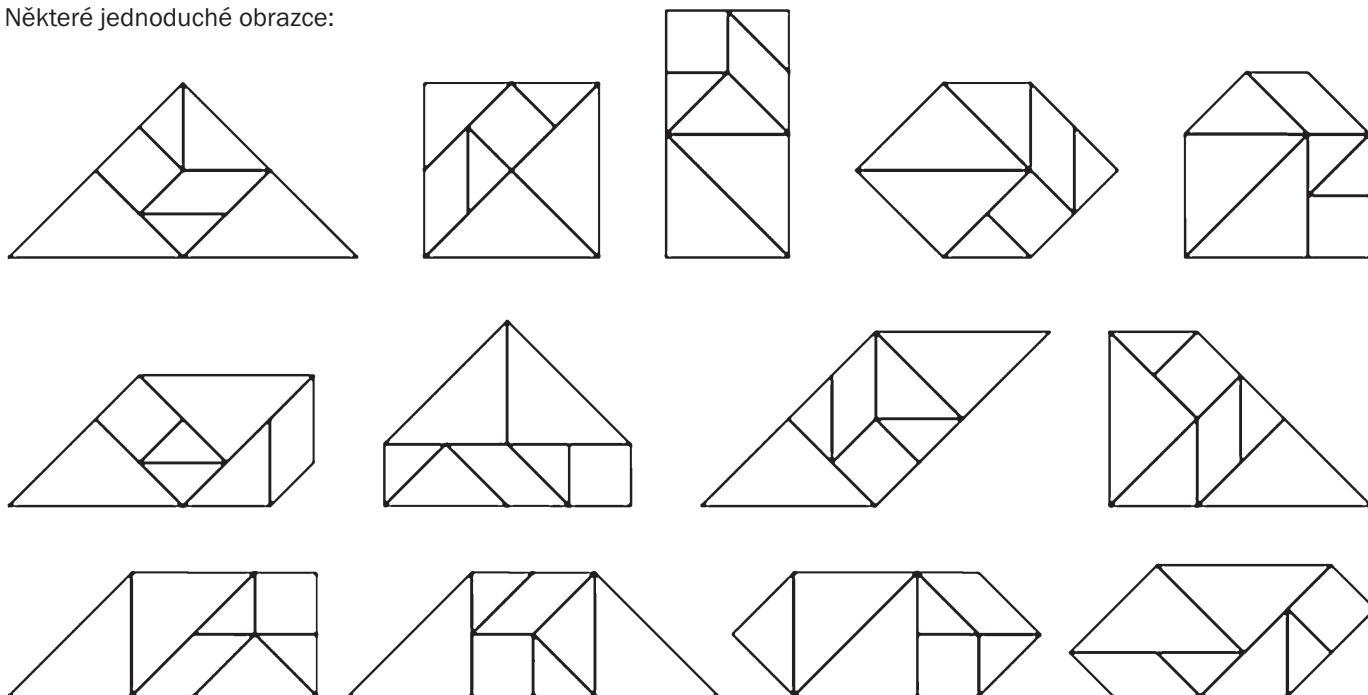

3. Za třetí ať žáci zkusí poskládat díly do tvaru trojúhelníka. Nemusíte specifikovat, že rovnoramenného trojúhelníka. Rovnoramenný trojúhelník je velmi jednoduchý, pokud některá dvojice splnila úkol velmi rychle, nechte je přemýšlet nad jiným tvarem trojúhelníku. Možných řešení je více. Zde jsou dvě z nich:

4. Pokud žáci chápou podstatu práce s Tangramem a jsou-li jim jasná pravidla, mohou skládat další jednoduché obrazce, například lichoběžníky, nepravidelný čtyř- až šestiúhelník apod.
5. Nakonec mohou žáci z dílů skládat tvary nejrůznějších zvířat a věcí. Pro začátečníky je vhodný například dům, šipka, postava člověka, ryba, kříž, strom, svíčka a mnoho dalších.

Některé jednoduché obrazce:

+ DOPLŇUJÍCÍ AKTIVITA:

Žáci si mohou vyzkoušet přesné a pečlivé rýsování a narýsovat si svůj Tangram. Pokud uznáte za vhodné, můžete žákům promítnout snímek č.5 jako možnou pomoc.

Závěr hodiny

Hodinu zakončte krátkou diskuzí, zda se žákům aktivita líbila, zda se jim skládání obrazců zdálo lehké či těžké a podobně. Upozorněte žáky, že si mohli sami vyzkoušet, že hrát hru ze zcela jiného kulturního prostředí nebylo nic tak těžkého, nepochopitelného či dokonce nebezpečného. Naopak jim hra přinesla nové zkušenosti a poznatky.

Na úplný závěr žákům promítněte snímek č. 6, na kterém jsou další možné tvary složené ze skládačky Tangram.

Zdroje:

<http://www.bosounohou.cz/tangram/>
<http://tangrams.ca/>